

Банкова Н.,
*заступник директора Науково-технічної бібліотеки
Вінницького національного технічного університету*

ІННОВАЦІЙНІ ТА ТРАДИЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО НАУКОВОЇ ТА МЕТОДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ

Ключові слова: наукова робота бібліотеки, методична робота бібліотеки, соціопитування, підвищення кваліфікації, видавнича діяльність.

Перетворення наукової бібліотеки на науково-інформаційний центр університету, її роль посередника і провідника в інформаційному просторі університету вимагають проведення наукової роботи, орієнтованої на організаційну, технологічну та управлінську модернізацію всіх напрямків її діяльності. Передусім це формування ресурсів та їх використання, бібліотечно-інформаційні технології, форми обслуговування користувачів, інформаційне забезпечення наукової діяльності та навчального процесу університету.

Пріоритетними напрямками наукової та методичної роботи бібліотеки сьогодні є:

- Аналітико-прогностична діяльність. Методичний моніторинг.
- Інноваційна діяльність. Вивчення та впровадження передового досвіду і новітніх інформаційних технологій.
- Створення організаційно-технологічної регламентуючої документації.
- Підвищення кваліфікації. Організація безперервної професійної освіти бібліотечних працівників.
- Соціопитування і моніторинг користувачів і бібліотечних фахівців.
- Підготовка та видання бібліографічних покажчиків, методичних рекомендацій.
- Інформування професорсько-викладацького складу за темами, які їх цікавлять.

- Участь в наукових конференціях, семінарах в університеті.
- Створення власних інформаційних баз даних.

Основою методичного забезпечення є аналітико-прогностична діяльність, яка допомагає слідкувати за процесами, що відбуваються в бібліотечному середовищі. Модернізація вищої освіти поставила бібліотеку перед необхідністю вибору правильної стратегії розвитку. Кілька років тому бібліотека розпочала перші наукові дослідження, спрямовані на вивчення потреб читачів, їх думки про бібліотечне обслуговування. Соціологічні дослідження дозволяють оптимізувати діяльність бібліотеки. Проведене анкетування «Бібліотека в навчальному процесі студентів» дало цінний матеріал для очищення фонду, його розподілу, вплинуло на визначення пріоритетів у комплектуванні, а також виявило думку читачів про обслуговування. При плануванні роботи бібліотеки були враховані зауваження та побажання студентів. Опитування «Місце художньої літератури в вашому дозвіллі» серед студентів дало поштовх цікавим творчим акціям бібліотеки, запровадженню нових форм і методів просвітницької роботи, популяризації української художньої літератури.

Напередодні Всеукраїнського дня бібліотек працівники НТБ провели блицопитування серед студентів та викладачів. Серед питань були: «Що для Вас бібліотека?», «Є майбутнє у бібліотеки або її витіснить Інтернет?», «Якою Ви хочете бачити бібліотеку вишу?» тощо. Відео цього опитування було розміщене на сайті та каналі НТБ ВНТУ в YouTube.

У бібліотеці було започатковано проведення соцопитувань з вивчення бібліотечної професії. Анкетування «Портрет сучасного бібліотекаря», «Що читають бібліотекарі» дають привід більш раціональному розміщенню трудових ресурсів в колективі, впровадженню ефективних форм занять з підвищення кваліфікації.

Молоді працівники бібліотеки приймали участь в анкетуванні «Бібліотека з погляду молодого спеціаліста-бібліотекаря», яке проводив методичний центр університетських бібліотек – наукова бібліотека Вінницького національного

медичного університету. Мета анкетування – виявлення професійної орієнтації, поглядів, позицій, переконань і потреб бібліотечних спеціалістів.

Аналіз використання фондів, відмовлень, книговидачі сприяє сучасному формуванню фонду, його перерозподілу, раціональному комплектуванню. Аналіз кількості користувачів, відвідувань допомагає вирішити питання щодо рівномірного навантаження підрозділів бібліотеки. В основі аналітико-прогностичної діяльності є кількісний аналіз – це аналіз статистичних даних. Бібліотекою проводиться аналіз показників плану і його виконання, аналіз динаміки структури показників. Для наукового підходу до прогнозування стратегічного розвитку бібліотеки застосовуються статистичні, порівняльні та інші аналізи роботи відділів бібліотеки та окремих напрямків діяльності. На основі аналізу та вивчення анкет, соціопитувань, аналізу роботи бібліотеки, підбиття підсумків, обговорення їх на методичній раді, прийнято ряд заходів: полегшено пошук інформації, на сайті НТБ введено нові рубрики, створено електронну читальну залу.

Наразі пріоритетним завданням є формування електронної бібліотеки, заснованої як на власних ресурсах (ЕК, повнотекстова база даних праць авторів ВНТУ, інституційний депозитарій, щомісячний бюлетень нових надходжень), так і на доступі до якісної світової інформації (віддалені ресурси). Доступ до БД «Автори ВНТУ» відкривається через посилання з електронного каталогу бібліотеки. ЕБ включає 1681 назву документів, у т. ч. 1258 повнотекстових версій навчальних посібників та наукових видань, 236 статей з журналів, що видає ВНТУ. Скануванням видань займається відділ інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення.

За ініціативи бібліотеки університет уклав договір з асоціацією «Інформатіо-Консорціум» на безкоштовне підключення до електронних ресурсів у 2014–2015 роках, у т. ч. міжнародних. Поряд з формуванням бази власних інформаційних продуктів з усіх АРМ університету та бібліотеки відкрито доступ до придбаних повнотекстових БД: «Центр учбової літератури», «Наукова періодика України», ЕБС «Лань», eLIBRARI.RU, Springer. Для навчального та нау-

кового процесів на бібліотечному сайті створено електронну базу посилань на інформаційні ресурси вільного доступу з Інтернету. Було відкрито доступ до найбільшої універсальної реферативної та бібліографічної бази Scopus з усіх комп'ютерів у локальній мережі університету.

У 2015 році з подачі університетської бібліотеки ВНТУ приєднався до інноваційний проекту «Електронна бібліотека України: створення Центрів знань в університетах України», що об'єднує бібліотеки вищих навчальних закладів, національні бібліотеки та інші організації України.

З ініціативи бібліотеки запрацював інституційний репозитарій – електронний архів університету, місією якого є накопичення, систематизація та збереження в електронному вигляді інтелектуальних продуктів університетської спільноти для поширення цих матеріалів у світовому науково-освітньому просторі.

За результатами аналізу роботи бібліотеки розроблено конкретні рекомендації до створення та використання ресурсів власної генерації, освоєння каналів Інтернету, впровадження інновацій в інформаційно-бібліографічному обслуговуванні. Так, для віддалених користувачів на сайті НТБ відкрито віртуальну довідкову службу «Запитай бібліотекаря».

Модернізація системи навчання основами інформаційної культури, формування самостійного пошуку в електронному каталозі спонукали працівників інформаційно-бібліографічного відділу розробити програму «Основи інформаційної культури», вона доступна для користувачів на сайті.

Бібліотека усвідомила необхідність бути своєрідним літописцем навчального закладу та стала складати біобібліографічні покажчики, що містять творчий доробок професорсько-викладацького складу. На сьогодні вийшло друком 5 покажчиків з серії «Вчені нашого університету». Вони включають описи монографій, підручників, навчальних посібників, методичних матеріалів, статей з журналів та збірників наукових праць, окремих науково-популярних газетних статей.

Важливим аспектом нашої роботи стало щоквартальне видання бібліографічного покажчика «Проблеми вищої школи», в якому відображаються питання модернізації вищої школи, інновації, економічні аспекти, гуманізація і гуманітаризація, методики викладання, дистанційна освіта та інші напрямки. Кожен покажчик включає близько 100 статей. З 2011 року він виставляється на сайті НТБ.

Наразі змінилися пріоритети методичної діяльності, форми роботи.

Відбувся перехід від методичного керівництва до методичної допомоги. Найбільш поширені форми методичної допомоги в бібліотеці – методична консультація і методичні видання. У 2014 році були підготовлені 2 видання з серії «На допомогу бібліотечному фахівцю»: «Библиографический обзор – традиционная методика с новыми элементами», «Мистецтво результативного керування сучасною бібліотекою». Готується до друку ще 2 видання з цієї серії: «Виставкова діяльність в бібліотеці», «Бібліотека в освітньому просторі».

Створення регламентуючої документації в бібліотеці – важливий напрямок науково-методичної роботи, що забезпечує налагоджений технологічний процес. Система регламентуючих та інструктивно-методичних документів надзвичайно важлива як для традиційних технологій, так і для нововведених. За останні 3 роки в бібліотеці заново відредаговані або створені інструктивно-методичні, технологічні, регламентуючі документи, всього 37, у т. ч. «Посадові інструкції» на усіх працівників бібліотеки, «Положення про обмінний фонд НТБ», «Положення про сайт НТБ», «Положення про підвищення кваліфікації», «Положення про методичну раду», «Положення про систему довідок у бібліотеці», «Інструкція про порядок інвентаризації фонду» та ін.

В умовах реформування системи освіти та оновлення роботи бібліотек ВНЗ, що зумовлено запровадженням нових інформаційних технологій та автоматизованих інформаційних систем і мереж, проблема ефективності та якості роботи системи підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів постає досить гостро. Система безперервної освіти сьогодні набуває системного характеру та має на меті такі завдання:

- вдосконалення професійної майстерності;
- розширення кругозору, поглиблення знань;
- активізація творчих здібностей співробітників.

У бібліотеці створена система підвищення кваліфікації, яка забезпечує отримання нових теоретичних та практичних навичок і вмінь, підвищення культурного та фахового рівня, знайомство з передовим бібліотечним досвідом. У нашій практиці – це науково-практичні конференції, семінари, заняття школи «Лідер», університет культури «Книга і суспільство», різноманітні форми і методи навчання доповнюють один одного. Під час занять головним є донесення до колег нової інформації, кращого досвіду, дієвих форм і методів роботи з користувачами. Участь працівників бібліотеки в роботі конференцій, семінарів, форумів, круглих столів підтверджує статус наукової бібліотеки.

Найефективнішим інструментом обміну досвідом та впровадження нових технологій були особисті зустрічі з колегами інших бібліотек міста та України. Спілкування, обмін досвідом спонукає працівників до пошуку нових ідей, проєктів, нових форм діяльності.

Працівник відділу обслуговування Криштафович Л. А. в грудні 2014 р. відвідала Наукову бібліотеку Хмельницького національного університету для вивчення досвіду з впровадження інформаційних технологій.

Протягом 2013 – 2015 років директор бібліотеки Притуляк Т. Є. брала участь у Всеукраїнських та Міжнародних науково-практичних конференціях бібліотечних працівників вищих навчальних закладів у містах Харків, Львів, Севастополь, Мінськ та виступала з обміном досвіду по впровадженню інновацій в роботу університетської бібліотеки.

Однією з найпоширеніших форм оцінки роботи персоналу бібліотеки є атестація. Її мета – підвищення рівня професійної майстерності, якості та ефективності роботи усього кадрового складу бібліотеки. Атестація працівників НТБ була проведена в листопаді 2014 року на підставі наказу Міністерства культури і туризму України № 44 від 16.07.2007 р. «Положення про проведення атестації працівників підприємств, установ, організацій та закладів культури»

та наказу ректора ВНТУ «Про проведення атестації працівників НТБ ВНТУ». Повторна атестація відбулася через рік в листопаді 2015 року згідно рішення атестаційної комісії. За підсумками атестації 17 працівників пройшли навчання в Вінницькому обласному навчально-методичному центрі галузі культури, мистецтв та туризму. Три працівники здобувають другу вищу фахову освіту, ще трьом підвищено категорію.

Отже, для бібліотеки настав час якісних змін. Наукова і методична робота набуває вузлового значення, тому що її сутність – забезпечення швидкого реагування на глобальні зміни у діяльності бібліотеки. Методична та наукова діяльність бібліотеки трансформується в оперативну систему підтримки прийнятих рішень, коли постійно виникають нестандартні проблеми в управлінні, вирішення яких потребує спеціальних знань і виконання нових функцій.

Список використаних джерел

1. Капустіна Н. «Школа дослідника-початківця» – стартовий майданчик для оптимізації наукової роботи бібліотеки / Н. Капустіна // Бібліотечний форум України. – 2008. – № 3. – С. 11–13.

2. Куманець Н. Наукова робота бібліотеки вищого навчального закладу – вимога часу / Н. Куманець // Бібліотечний форум України. – 2010. – № 4. – С. 9–12.

3. Любаренко М. Науково-дослідна робота Національної парламентської бібліотеки України (1969–2009): стан і тенденції / М. Любаренко // Бібліотечна планета. – 2010. – № 1. – С. 9–13.

4. Новікова Т. Методична робота на допомогу реалізації ефективної стратегії управління змінами в бібліотеках ВНЗ / Т. Новікова, Л. Лупіка // Бібліотечний форум України. – 2014. – № 3. – С. 34–37.

5. Петрицька В. Роль наукових досліджень в управлінні інноваційними процесами в бібліотеках / В. Петрицька // Бібліотечний форум України. – 2007. – № 4. – С. 2–5.

6. Юрьева Т. Ю. Методическое обеспечение библиотек / Т. Ю. Юрьева // НТБ. – 2000. – № 8. – С. 9–19.

7. Притуляк Т. Ровесниці університету – 55! Все тільки починається / Тетяна Притуляк // Імпульс. – 2015. – С. 13–14.